

**BARANYA MEGYEI RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG PREVENCIÓS
TEVÉKENYSÉGE A FIATALKORÚAK ÁLDOZATTÁ VÁLÁSÁNAK
MEGELŐZÉSE ÉRDEKÉBEN**

1. Bűnmegelőzésről általában

A bűnözés Magyarországon a rendszerváltozás óta robbanásszerűen növekedett. Az ismertté vált bűncselekmények többsége a lakosság vagyoni- és személyi biztonságát közvetlenül sérti, az élet minőségét kedvezőtlenül befolyásolja. Az Európai Unió Tanácsa 2001. május 28-án hozott döntése értelmében a bűnmegelőzés minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével. Az Európai Unió Bizottsága szerint a bűnmegelőzési programok alapvetően három területre, illetve célra koncentrálnak:

- a bűnalkalmak redukálására;
- a bűnözés növekedését elősegítő társadalmi és gazdasági tényezők hatásának csökkentésére;
- az áldozatok tájékoztatására és védelmére, az áldozattá válás megelőzésére.

A bűnözés megelőzése és visszaszorítása, a közbiztonság javítása a társadalom közös érdeke és feladata, az Országgyűlés a 115/2003. (X. 28.) OGY határozatot hozta, mely a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiájáról szól. A Kormány a 1087/2011. (IV. 12.) Korm. Határozatával létrehozta a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsot, mely a Határozat 2./a pontja szerint a legújabb tudományos eredményekre figyelemmel kidolgozza és a Kormány elé terjeszti a társadalmi bűnmegelőzés új nemzeti stratégiájának tervezetét.

A bűnözés visszaszorítására irányuló társadalmi igény akkor elégíthető ki, ha az intézkedések nyomán kiépülő intézményrendszerünkben intenzívebb és hatékonyabb bűnmegelőzési tevékenység indul.⁸³⁰ A társadalmi bűnmegelőzésben minden olyan személy és szervezet közreműködésére szükség van, amely hatással van a bűnalkalmak számának, a bűnokok hatásának, az áldozattá válás kockázatának csökkentésére. Így különösen számítani kell a helyi képviselők, a bűnüldöző és a büntető igazságszolgáltatás hatóságainak, a szociális intézmények, az oktatási rendszer, a széles értelemben vett egyesületek, az ipari-, bank- és a magánszektor, a tudományos kutatók, valamint a közvélemény és a média szereplőinek közreműködésére.

A rendőrség bűnmegelőzéssel foglalkozó szervei 1989–90-ben alakultak. Az Országos Rendőr-főkapitányságon belül, illetve a megyei rendőr-főkapitányságokon a bűnmegelőzési osztályok, alosztályok, a városi rendőrkapitányságokon alosztályok, csoportok vagy előadók végeznek bűnmegelőzési munkát, illetőleg a rendőrség teljes

⁸³⁰ Katona Géza: Gondolatok a bűnmegelőzés néhány elméleti kérdéséről. Belügyi Szemle 2004/10 sz. 15. o.

személyi állománya a törvényben meghatározott feladatainak teljesítésével járulhat hozzá a hatékonyabb bűnmegelőzéshez.

A Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiájának a prioritásai a prevenciók tevékenység nem kizárólagos, de kétségtelenül a leghangsúlyosabb pontjai, a leghatékonyabbnak ígérkező komplex beavatkozási célcsoportok és területek megjelölése, melyek a következők:

- a gyermek- és fiatalkori bűnözés csökkentése;
- a városok biztonságának fokozása;
- a családon belüli erőszak megelőzése;
- az áldozattá válás megelőzése, az áldozatsegítés, az áldozat kompenzációja;
- a bűnismétlés megelőzése.

2. A rendőrségi bűnmegelőzés

A Rendőrség bűnmegelőzési tevékenységéről szóló 20/2010. (OT 10.) ORFK Utasítás határozza meg a rendőrségi bűnmegelőzési feladatait, mely 2010. április 4-én lépett hatályba. A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájával összhangban a rendőrségnek kezdeményezni kell – a feladata hatékonyabb ellátása érdekében – az állami és önkormányzati szervek, társadalmi szervezetek, gazdasági társaságok és az állampolgárok, valamint azok közösségei bevonását a bűnmegelőzési tevékenységbe. Minden rendőri tevékenység során érvényesülnie kell a preventív szemléletnek, érvényre juttatva az egyes bűncselekményekre reagáló megközelítés mellett a bűncselekmények megelőzését célzó intézkedéseket.

2.1. Általános rendőrségi bűnmegelőzési feladatok

A rendőrkapitányságok és területi bűnmegelőzési egységek folyamatosan értékelik a lakosságot leginkább érintő bűncselekmények, szabálysértések alakulását, különös tekintettel valamely bűncselekmény elkövetési gyakoriságának ugrásszerű növekedésére vagy sorozatos elkövetésére. Az így nyert információk alapján szervezik a közterületi szolgálatot, határozzák meg a járőrútvonalakat, vagy szerveznek bűnügyi portyaszolgálatot.

A bűnügyi szolgálati ág feladata további feladata az is, hogy az ismételt áldozattá válás megelőzése érdekében a sértett tájékoztatása a bűncselekmény megelőzési lehetőségeiről, más intézkedésre jogosult szerv, szervezet értesítése (szignalizáció).

2.2. Speciális bűnmegelőzési feladatok

2.2.1. Áldozatvédelem, áldozatsegítés⁸³¹

Napjainkban az áldozatvédelmi tevékenységet elsősorban a rendőrkapitányságok bűnmegelőzési (áldozatvédelmi) előadói végzik. Az önkormányzat által biztosított irodában, vagy a rendőrkapitányság erre a célra kijelölt helyiségében fogadják a sértetteket és nyújtanak számukra segítséget.

⁸³¹ Kissné Kövári Lídia Áldozatvédelem, áldozatsegítés Rendészeti Szakvizsga Rendőrségi igazgatás jegyzet. Rendészeti Szakvizsga Bizottság. Budapest, 2012. 252-254. o.

2006. január 1-jén hatályba lépett a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. CXXXV. törvény, mely szerint a törvény alapján biztosított áldozatsegítő tevékenységet a Megyei Kormányhivatalok Igazságügyi Szolgálatai látják el, valamint ugyanez a szervezet végzi a büntetőeljárásban alkalmazható közvetítői tevékenységet (mediáció) és a jogi segítségnyújtást („Nép Ügyvédje”) is.

2.2.2. Család-, gyermek- és ifjúságvédelmi feladatok

A területi és helyi bűnmegelőzési egységek:

- felmérik a gyermekeket veszélyeztető tényezőket intézkednek a csökkentésükre,
- a normaszegő prekriminális magatartások csökkentése érdekében rendszeresen ellenőrzik az önkormányzatok gyermekvédelmi szerveinek bevonásával a csoportképző helyeket,
- azonnali beavatkozást nem igénylő esetekben a veszélyeztetettség észlelését követően a megállapított tényekről a legrövidebb időn belül értesítik az illetékes gyermekjóléti szolgálatot,
- részt vesznek a jelzőrendszer tagjai által kezdeményezett esetmegbeszéléseken.

A fokozott társadalmi elvárásnak eleget téve a rendőrség intézkedést adott ki a családon belüli erőszak kezelésére. Az Országos Rendőrfőkapitány 32/2007. (OT.26.) számú utasításának a célja, hogy a rendelkezésre álló eszközök következetesebb alkalmazásával a rendőri állomány hatékonyabban intézkedjen az ilyen jellegű bűncselekmények megelőzése, felderítése és az áldozatok védelme érdekében. Célja ezen belül kiemelten a gyermekek védelméről és a gyámigazgatásról szóló törvény rendőrséget érintő jogszabály helyeinek a napi rendőri gyakorlat szintjén történő egységes alkalmazása és a jelzőrendszer működtetése.

2.2.3. Kábítószer megelőzés

A rendőrség a kereslet csökkentés érdekében az alábbi tevékenységeket folytatja:

- felméri a kábítószer használatból eredő veszélyeztető tényezőket, a közösségi megelőzés szereplőinek bevonásával intézkedik, illetve intézkedéseket kezdeményez azok csökkentésére,
- működteti az országos, a területi, illetve a helyi rendőrségi drog-prevenciós programokat;
- napi szinten együttműködik a szakterület szereplőivel, elsősorban a Kábítószerügyi Egyeztető Fórumokban, valamint a közösségi beavatkozások egyéb színterein;

2.2.4. Megelőző vagyon- és gazdaságvédelem

A területi bűnmegelőzési egységek megvizsgálják a vagyon elleni bűncselekmények és szabálysértések jellemzőit, szükség esetén a helyi sajtóságoknak megfelelően módszereket dolgoznak ki a megelőzésre, és a médián keresztül felhívják a lakosság figyelmét az új típusú vagy sorozatjellegű bűncselekmények megelőzési lehetőségeire. A rendőrkapitányságok:

- tájékoztatják a lakosságot a vagyon elleni bűncselekmények alakulásáról, és felhívják a figyelmet az új típusú bűnelkövetési módszerekre, az azokkal szembeni védekezés lehetőségeire;
- biztosítják a vagyonvédelmi tájékoztatók elérhetőségét a rendőrkapitányságon;
- igény szerint részt vesznek lakossági fórumokon;
- felméri az illetékességi területükön a vagyon elleni bűncselekmények (betöréses lopás, rablás) szempontjából fokozottan veszélyeztetett objektumokat, azok üzemeltetőivel közösen megvizsgálják a kockázat csökkentésének lehetőségét.

3. A Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság kiemelt bűnmegelőzési tevékenysége

A Baranya Megyei Rendőr-főkapitányságon a bűnmegelőzési tevékenységet a Bűnügyi Igazgatóságon belül önálló osztályként a Bűnmegelőzési Osztály látja el. Az osztály létszáma 5 fő. A Pécsi Rendőrkapitányságon a prevenciós feladatokat a Bűnügyi Osztály alosztályaként a Megelőzési és Értékelő Alosztály 5 fővel a Komlói, Mohácsi és Siklói Rendőrkapitányságon külön 1-1 bűnmegelőzési előadó, míg a Szigetvári Rendőrkapitányságon csatolt munkakörben végeznek bűnmegelőzési tevékenységet.

3.1. Gyermek- és ifjúságvédelmi Műhely

A program célja:

- gyermekvédelmi szakemberek felvilágosítása az aktuális bűnmegelőzési teendőkről, a jogsértések észlelése során elvégzendő feladatokról, azok sorrendjéről,
- rávilágítani arra a problémára, hogy a jogsértések megelőzése összetársadalmi feladat,
- vagyonvédelmi szemléletváltás során az egyéni felelősségvállalás tudatosítása,
- a gyermekvédelmi szakemberek bűnmegelőzési érték közvetítő szerepének növelése,
- a kiskorúak által elkövetett bűncselekmények számának csökkentése.

A programfelépítése:

- jogsértés (bűncselekmény, szabálysértés fogalma),
- vagyonvédelem az iskolában. Lopás (tényállás, tényállási elemek magyarázata),
- „Haverok – Buli – Fanta” avagy szórakozás, alkoholfogyasztás, kiskorúak, illetve fiatal felnőttek által okozott közlekedési balesetek,
- erőszak az iskola falai között,
- csellengés, csavargás - szökött gyerekek,
- erőszak az otthon,
- látogatás a fiatakorúak börtönében – ismerkedés a börtön falai között folyó pedagógiai és egyéb tevékenységekkel,
- a „Biztos hogy akarod?” c. program bemutatása,
- záró foglalkozás ismétléssel, összeggzéssel.

3.2. „Biztos hogy ezt akarod?”

2006-ban kezdtük el és azóta folytatjuk a programunkat. Baranya megye számos középiskolájában, nevelőotthonokban – nem csak Pécsen, de vidéken is – jelen vagyunk, ahol felhívjuk a diákok figyelmét a prostitúció veszélyeire, illetve a hozzá kapcsolódó bűncselekményekre. Tapasztalatok alapján a diákok sajnos nagyon keveset tudnak a prostitúció veszélyeiről, rácsodálkoznak az előadásokon hallott információkra. A diákok és pedagógusok visszajelzései egyértelműen arra utalnak, hogy nagy szükség van ezeknek az ismereteknek az átadására.

A kollégák az iskolai előadásokon kívül ellenőrizni szokták a prostituáltakat is. Ennek során ellátják őket az általuk készített szóróanyaggal, amely tartalmazza azokat a jogszabályokat, melyeket be kell tartaniuk, valamint válaszolnak kérdéseikre, felvilágosítást kaphatnak a lehetőségeikről.

3.3. „Féket az iskolai erőszakra”

A „Féket az iskolai erőszakra” című projektünket 2008. április hónapban kezdtük meg kísérleti jelleggel. A számos pozitív visszajelzés alapján a 2008/2009-es tanévben 2008 őszétől tervszerűen és végleges formában oktattuk. Kidolgoztuk a hozzá kapcsolódó CD mellékletünket, melyben a program leírason át, különböző segédanyagokat, fényképmelléleteket helyeztünk el.

2009. január 26-án a programunk országos elterjesztése érdekében ajánlást kértünk az Országos Bűnmegelőzési Bizottságtól (OBmB), melyet meg is kaptunk. Ennek eredményeként projektünk felkerült az OBmB honlapjára és onnan szabadon leölthető, felhasználható. A téma feldolgozásához készített „Miért?” című kisfilmünk az „Iskolai bűnmegelőzési programok jó gyakorlatai Európában” című konferencián & Európai prevenciók filmszemlén 2011. április 21-én a Kodolányi János Főiskola különdíját nyerte.

3.4. Kerékpár-jelölési akció

A Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság holland bűnmegelőzési projekt mintájára 1995-ben kezdte meg a kerékpár jelölési akciót. Kezdetben Hollandiából kapott készülékkel a jelölést végrehajtó rendőr a kerékpáragyba négy karakter hosszúságban jelölt általában négy számot, amit a tulajdonos adott meg. Ezután ún. értéktárgy – jegyzék került kiállításra, mely a tulajdonos nevét, lakcímét, a megjelölt tárgy megnevezését, típusát, gyári számát, ismertetőjelét és egyéb megjegyzést tartalmazott. A tulajdonos részére átadtunk még kis alakú könyvecskét, aminek a tartalma megegyezett a jegyzék tartalmával. Az értéktárgy – jegyzék adatait a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság elektronikusan rögzíti az általunk készített számítógépes programba, biztosítva a lekérdezés lehetőségét.

3.5. Drog és internet függőség megelőzése

Főkapitányságunk kiemelt figyelmet fordít nem csak a kábítószerrel kapcsolatban kialakulható függőségre, hanem az internet és a számítógép, valamint a hozzájuk kapcsolódó játékszenvedély megelőzésére is. A Forrás Gyermek- és Ifjúságvédő Alapítvánnyal közösen készített „GINA” című drogprevenciók kisfilmünk a X. Tallini Nemzetközi Filmfesztiválon a zsűri különdíját nyerte.

4. Személy-vagyon és áldozatvédelemért Mozgalom Önkéntes Reflexív Együtműködéssel ún. SZMÖRE pályázat

2011. május 12-én a Baranya Megyei Rendőr-főkapitányság és a Baranya Megyei Kormányhivatal együtműködési megállapodást kötött, a kormányhivatal és a rendőrség közös hatáskörébe tartozó feladat végrehajtás érdekében. Az együtműködési megállapodásban a bűnmegelőzési osztály a következő területeken:

- a szociális, gyermekvédelmi, gyermekjóléti és gyámhivatali feladatok végrehajtása során a napi kapcsolattartásban, a közös pályázatok elkészítésében és a jelzőrendszer működtetésében,
- a pártfogó felügyelői, jogi segítség nyújtási és áldozatsegítési feladatok körében a pályázatok és bűnmegelőzési programok közös végrehajtásában, az áldozatsegítő szolgálattal történő napi munkakapcsolat fenntartásában érintett.

A fenti együtműködés keretében az áldozattá válás megelőzése, áldozatsegítés témakörében kiírt TAMOP – 5.6.1.C-11/2 pályázathoz együtműködő tagként pályázatot nyújtottunk be, a RegioLine Társadalom, Vidék és Gazdaságfejlesztő Közhasznú Nonprofit Kft-vel és a Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálatával. A „SZMÖRE projekt több mint 80 M Ft. támogatást kapott. A pályázati projekt konkrét célként elő kívánja segíteni a potenciális áldozatok felkészítését, valamint – az áldozattá vált személyeknek biztosított szolgáltatások fejlesztésével, az áldozatok környezetében élők és a velük kapcsolatba kerülő szakmai szervezetek közötti együtműködés erősítésén keresztül – a biztonságérzet fokozását és a bűncselekmények prevencióját - ezzel az áldozattá válás megelőzését is. A projekt – melynek közvetlen célcsoportját az áldozatsegítő szolgáltatások „kliensei”, a potenciális áldozatok – veszélyeztetett korcsoportok, továbbá az áldozatvédelem/-segítés területén tevékenykedő szakemberek alkotják – 2012. szeptember 1. és 2014. augusztus 31. között zajlik Pécsen és a sellyei térségben.

A rendszeresen szervezendő tematikus kistérségi műhelyek, kommunikációs tréningek és mediációs estmegbeszélések, szupervíziók az együtműködés elmélyítésére teremtenek alkalmat. A program kezdetén indítandó PR kampány elemei (pl. kiadvány, szórólap, honlap stb.) pedig már a kezdetektől fogva eszközül szolgálnak a célcsoport tájékoztatásához, amelynek célja az, hogy információt nyújtsunk a projekt szolgáltatásairól, felhívjuk a figyelmet azokra, beharangozzuk azokat. Az új szolgáltatások bevezetéséhez szükséges szakmai felkészítés és módszertani fejlesztés után folytatódik a célcsoportok aktív felkutatása és bevonása a projektbe. Az önkéntesek, a szakmai partnerek, az áldozatsegítő szolgálat és rendőrség munkatársai folyamatosan információk pontokként lesznek jelen, és népszerűsítik a SZMÖRE keretében elérhető szolgáltatásokat. Közben - tájékoztató rendezvényeken, roadshow-kon, fórumokon és hírcsatornákon keresztül – a kistérségekben is rendszeres, ismétlődő, helyi szintű programkommunikáció valósul meg. A helyi kommunikációs kampányelemek bevezetésével az a célunk, hogy a veszélyeztetett célcsoportok (idősek és fiatalok), valamint a már áldozattá vált személyek tudomást szerezzenek az induló szolgáltatásokról. Ez a bizalomépítés és az önimázs-érvényesítés időszaka lesz.

A potenciális áldozatokhoz a partnerszervezeteinken (pl. nyugdíjas-szövetségek, iskolák) keresztül közvetlenül eljutunk, a folyamatos és megfelelően időzített felkészítésüket kiemelten fontosnak tartjuk. Az így elért, a projektünkbe már bevont áldozatokat személyre szabott szolgáltatással kívánjuk segíteni. A nekik szóló képzések,

tréningek és foglalkozások célja az, hogy fejlesszük az önvédelmi ismereteiket és kompetenciáikat, pozitív irányba befolyásoljuk életvezetési és mentálhigiénés szokásaikat, valamint elősegítsük a társadalmi és munkaerő-piaci re-integrációjukat. A személyes tanácsadások (pszichológiai és mentálhigiénés) mind a pécsi irodában, mind pedig a kistérségekben elérhetőek lesznek, a kistélepléseken „házhoz mennek”, amivel ugyancsak a szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférést kívánjuk biztosítani. Az új szolgáltatások a már működő mobil kistérségi jogsegélyszolgálattal közösen működnek majd. A személyes részvételt igénylő programokhoz, az első kapcsolatfelvétélhez, a szolgáltatások népszerűsítéséhez pedig a honlapunkon keresztül elérhető on-line, virtuális segítő találkozások (tanácsadók) is lehetőségül szolgálnak. Úgy tervezzük, hogy a program keretében 50 önkéntessel dolgozunk majd, akik a programelemek megvalósításában lesznek segítségünkre. Az együttműködő partnerek és támogatók – annak érdekében, hogy kialakuljon és fejlődjön az együttműködési hálózat – részt vesznek a szervezett hálózatépítő programelemekben, s a közös munkát a kommunikáció hatékonnyá tételével is segítik. Az ütemezett programsorozatok egymásra épülnek, a megszerzett kompetenciák gyakorlati kipróbálására a célcsoportoknak már a program keretében lehetőségük nyílik.

Az egyes helyszíneken tervezett programelemeket specifikusan a helyi adottságokhoz igazítva alakítottuk ki, a célcsoportnak, valamint a terepen dolgozó szakmai munkatársakkal történt előzetes egyeztetésnek megfelelően. Az új, innovatív szolgáltatásokkal és programokkal közel 100 áldozatot tudunk közvetlenül bevonni, a szakmai együttműködésben 120 szakember vesz részt, a tájékoztatók és fórumok keretében pedig a terveink szerint 1500 fő kapcsolódik a projektünkhöz. A szolgáltatások bevezetését és népszerűsítését követően a projektünk az együttműködési rendszer optimalizálásával és a szolgáltatások fejlesztésével is együttjár. Együttműködő partnereink:

- Baranya Megyei Kormányhivatal – Áldozatsegítő Szolgálat,
- Baranya Megyei Polgárőr Egyesületek Szövetsége,
- Pécs MJV Polgármesteri Hivatal Közterület Felügyelet,
- Pécsi Esélyek Háza,
- Baranya Ifjúságért Kht.,
- Szigetvári Kultúr és Zöld Zóna Egyesület,
- Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége Baranya Megyei Szervezete,
- Integrált Dropterápiás Intézet Közalapítvány,
- Budai-Városcapu Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Speciális Szakiskola és Alapfokú Művészetioktatási Intézmény,
- Pécsi Integrált Nappali Szociális Intézmény,
- Esztergár Lajos Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat,
- Baranyai Pedagógiai Szakszolgálatok és Szakmai Szolgáltatások Központja,
- Nyugdíjasok Baranya Megyei Képviselete,
- Nyugdíjasok Egyesülete Pécs,
- Megyer Városi Iskola Illyés Gyula Általános Iskola,
- VM DASZK Mg. Szakképző Iskola és Kollégium,
- Simonyi Károly Szakközépiskola és Szakiskola,
- Kodolányi János ÁMK Német Nemzetiségi Általános Iskolája,
- Baranya Megyei Önkormányzat II. Béla Középiskolája, Élelmiszeripari Szakiskolája, Kollégiuma és Alapfokú Művészeti Oktatási Intézménye,
- 500. sz. Angster József Szakképző Iskola,
- Széchenyi István Általános Iskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Sportiskola,

- Társadalmi Egyesületek Baranya Megyei Szövetsége,
- BMÖ Radnóti Miklós Szakközép- és Szakiskolája, Kollégiuma,
- Pécsi Kereskedelmi, Idegenforgalmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola és Szakiskola,
- Kodolányi János Szakközépiskola, Szakiskola, Általános Iskola és Óvoda